

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu I.

Blasiu 15 Maiu 1888.

Nr. 16.

Partea besericésca.

Joanu Inocentiu L. B. Clain de Szád

*Preacandu episcopu alu romaniloru uniti din Transilvani'a si
partile adneve.*

VI.

Primii ieromonaci basilitani din Blasiu, florea clerului romanu din acele tempuri, indata dupa asediarea loru in monastirea cea noua au aretatu unu viu interesu facia de starea besericeii din acele dile, si erau aduncu consternati pentru persecutarea parintelui loru Joanu Inocentiu adscriendu-o aceea invidiei natiuniloru si astutiei eterodoxiloru.

Ma nu numai acei teneri preoti, ci totu clerulu si poporulu romanu era aduncu misicatu, candu a intielesu ca preaiubitulu loru parinte se detiene in Rom'a si se constringe la abdicere, precum si atunci candu a vediutu, ca in urm'a sequestrarei veniteloru sale episcopesci era adusu in nefericit'a positiune de a nu ave midilocene de lipsa pentru sustinerea vietiei. Tota mangaiarea acelu premeritatu archiereu in dilele lui de suferintie a statu in aceea, ca fii sei sufletesci nu l'au parasitu, ci au staruitu mereu pentru reintorcerea lui in patria.

De o cam data noi lasamu se urmeze epistol'a ieromonaciloru din Blasiu de datulu 29 Octobre 1747, care suna precum urméza:

Emi e Revmi Signori!

Aspettando fin ora per poter dare all' Emze Vostre qualche certa relazione di noi medemi, dello stato nostro, e di quell' impicciatissimo del Paese, siamo rita'dati nel sadisfare agli nostri dovuti oblihi figliali; e percio Vostre Eminenze si degneranno di benignamente qual pietosissimi

Padri perdonare agli indegnissimi figli, e nello stesso tempo avergli per questa volta scusati.

Per la Dio grazia e Clemenza di S. M. Cesarea già siamo nel nuovo Monastero, abbenchè imperfetto, perchè per la parte meridionale, ove saranno le scuole, non è messo ancora il fondamento, e noi dacchè siamo entrati, poco di bene abbiamo potuto fare, essendo sicut oves sine Pastore.

Anche quelli che si trovano atti per andare a Roma alla Propaganda, si perdono d'animo in vedere la misera condizione di questa Gente, che già perisce in corpo ed animo.

E certamente corre un grandissimo pericolo di perdersi queste anime affatto; imperocchè adesso il Clero ancora si è agitato in sommo e commosso per l'assenza così diuturna del vescovo, e specialmente sentendo che lo vorrebbero astringere alla rinunzia.

Ne' campi del Pagho Bescenõ da Balasfalva poco distante appresso la strada publica apparisce una Croce nuovamente eretta coll'epigrafe: „Haec sancta ac salutifera Crux erecta est tempore Divi Besarion (ch'era quel malandrino) quando prophetavit, e si dice, ne' altri luoghi delle Margini ancora vedersi simil cose. E noi per non dare occasione di forse maggiore scandalo a questa moltitudine di gente tanto semplice non ardimo per adesso toccargle.

La sequestrazione de' Beni episcopali ha commosso e il Clero e il popolo. E per verità adesso gli nemici quelli specialmente della nostra santa Fede catholica battono colle mani, si ridono e si burlano di loro: motivo certamente di alienargli al tutto dalla santa Unione. Noi per altro in vano uscimo al Paese per vedere cosa si faccia e comporgli, perchè auditui nostro nemo credit: mancando il capo manca la suggezzione. Emmi Signori! sanno benissimo l' Emze Vostre quanto gli costarono à Gesù Christo Signor Nostro le anime, ut sanguinem etiam proprium pro ipsis effundere non sit dedignatus; sanno similmente le costituzioni de' Paesi, hanno l' autorità in universum mundum, penetrano l'invidia delle Nazioni, l'astuzia degli

Eretici, che niente altro pensano, che destruere Ecclesiam Domini J. Christi.

Per la salute adunque delle anime, supplichiamo si degnino V. V. E. E. di provvedere Paternamente dell' opportuno rimedio a questo male cattivissimo, altrimenti actum nobiscum, actum de fructu missionum nostrarum. E per fine rassegnandoci humilissimamente all' innata Paterna Pietà e Clemenza delle Emze loro le baciamo devotissimamente le Sagratissime Mani essendo

Di Vostre Eminenze

Balassalva li 29. 8bre 1747

umilissimi Clienti e Capellani

P. Silvestro Kalyany,

P. Gregorio Major,

P. Geronzio Kotore,

dell' Ordine di S. Basilio M.

Èr' in versiune romana :

Eminentissimiloru si Reverendissimiloru Domni!

Asceptandu pâna acum că se potemu dá Eminentieloru Vóstre ceva relatiune secură despre noi, despre starea nostra si despre lucrurile forte incurcate ale tiei, amu intardiatu de a satisfacere detorintieloru nostre filiali, din care cauza Eminentiele Vostre Ve veti îndurá preagratiosu a ne pardoná cá unoru fi nedemni si in acelasiu tempu pentru astadata si a ne escusá.

Din îndurarea lui Ddiu si grati'a Maiestatii Sale Imperatesei deja ne aflamu in monastirea cea noua dest imperfecta, pentru că la partea meridionala, unde voru fi scolele, nu s'a pusu inca fundamentulu, si noi dest ne amu asiediatu, pucinu bine amu potutu face, aflandu-ne cá oile fara pastoriu.

Inca si aceia, cari su harnici a merge la Roma la Propaganda, se descurageza vedindu starea misera a acestui poporu, care slabesce si trupesce si sufletesce. . . Si ni e frica de periculu a pierde aceste suflete, căci acum si Clerulu e tare agitatu si e in miscare pentru absinti'a asia îndelungata a episcopului si specialminte cá a intielesu cá voiescu a-lu constringe la abdicere.

In hotariulu Besineului, unu satu aprópe de Blasiu, se vede in apropierea drumului de tiera o cruce aredicata cu inscriptiunea: „Acést'a santa si salutifera Cruce s'a aredicatu pe tempurile fericitului Besarionu (unu seducatoriu) candu profetise;“ si se dice cá si in alte locuri ale hotareloru s'ar' vedé asemenea lucruri. Si noi pentru cá se nu damu ocaziune poporului acestuia simplu la scandale pote si mai mari, nu cutezamu a ne intinde la ele.

Secuestrarea bunuriloru episcopesci a misicatu adúncu sufletele clerului si poporului. Si in adeveru acum inimicii mai alesu ai credintiei nostre catolice, batu in palmi, i-deridu si i-batujocorescu de securu pentru cá se-i intraineze dela S. Unire. Noi in daru esimu la sate se vedemu ce e de facutu ni cá se i-liniscimu, pentru cá vorbeloru nostre nu crede nime lipsindu capulu lipsesce si supunerea.

Eminentissimiloru Domni! Eminentiele Vóstre tare bine sciti catu a costatu Domnului nostru Isusu Christosu opulu rescumperarii, cá nu s'a indoitu a-si versá si sangele seu propriu, asemenea cunosceți constitutiunile tieriloru, aveti auctoritate in lumea intrega, penetrati invidi'a natiuniloru si astuti'a ereticiloru, cari nu cugeta alta, decat se distruga baserec'a Domnului N. Christosu.

Asiadara pentru mantuirea sufleteloru ne rogamu cá Eminentiele Vostre se Ve îndurati preagratiosu a Ve in-grigi de remediu oportunu facia de acestu reu, altumentrelea e gata de noi, e gata de fruptulu missiuniloru nostre. Si in fine recomandandu-ne pietatii si îndurarii Eminentieloru Vostre, sarutandu-ve manile suntemu

Alu Eminentieloru Vóstre

Blasiu 29 Octobrie 1747

cei mai umiliti clienti si capelani

P. Silvestru Kaliani,

P. Gregoriu Major,

P. Gerontiu Cotorea,

Calugari de ordulu S. Basiliu celu mare.

Se fundamu granarie besericesci-scolare.

Traimu in timpulu asociariloru! Ori ce institutiune, ori ce idea marétia numai prin asociare se pote intrupá, si póte ajunge perfectiunea veritabila si cuvenita, fora asociare, fora sucursulu reciprocu lipsesce insufletirea, lipsesce acelu cimentu, care imprumuta stare durabila cutarei institutiuni. *Cu catu unu poporu a fostu ferice a pricepe mai curundu vocea asociarei, cu catu unu poporu a tinsu man'a mai curundu acestui auguru alu progresului, cu atat'a lu-vedemu astadi pre o trépta mai inalta a culturei si prosperitatei.* Unu copilasiu candu se invétia a imblá, privesce cu dragu la pasii mamei sale, pre cari de-si cu fórte mare greutate i imitéza, dar' totusi in fine pasiesce, si incetulu cu incetulu, spre cea mai mare fericire a s'a se invétia a amblá. Noi Români abia amu facutu inca cativa pasi pe calea asociarei, si de si cu fórte mare greutate i-amu facutu, dar' totu i-amu facutu, si acum suntemu asemenea copilasiului, care nu sta si nici cá trebe se stee locului; ci imprumutandu curagiu si insufletire din iubirea, cu care popórele mai culte ne invétia si ne dau esemplu a pasi, mergemu inainte, totu inainte pe calea indegetata si batucita de ele. Nu-mi este scopulu aci a insirá numerulu si varietatea institutiuniloru fundate in tempurile mai recente cu o nesuintia febrila de catra carturarii poporului romanu, neci a espune binecuventatele rezultate ale acestoru institutiuni, ci numai voescu, cá in urma fundarei numeróseloru nostre institutiuni si reuniuni in tempulu mai recente, se atragu atentiunea On. Publicu si a factoriloru imediatu interesati si asupra acelei institutiuni, a carei intemeiare si spriginire formédia in modu nedisputaveru bunastarea materiale a poporului, intielegu: *Fundarea granarieloru besericesci-scolare.*

Idea nu e noua si cativa apostoli imbratisiandu-o de multisioru, o si propaga, dandu-ne pe acestu terenu rezultate concrete si imbucurátorie. De catu-va timpu inse acestu terenu pare a fi abandonatu si in forte multe comune granariele nostre eclesiastice-scolare suntu si remanu o dorintia pia.

Resfoindu S. Scriptura dej'a aflamu urme forte antice despre fundarea granarielor, candu: „*Josifu adunà grau multu forte cà nesipulu marei, incatu incetara de a-lu mai amesurá, cà erá fora de numeru*“. I Moisi XLI 49. Acestu esemplu admirabilu, care militéza in modu eclatantu pre langa vetustatea si salutea granarielor, si totu odata si-afla funtea in indurarea nemarginita a providintiei, se ne fia in totu de-a-un'a unu „Memento“.

Potu veni timpuri, in cari abundanti'a, care din darulu lui D-dieu ne impresóra, se se sleésca, candu poporul nostru se numai pota delocu resuflá sub nenumeratele imposite, si candu fiindu vorb'a de castigarea si pastrarea celor mai delipsa de ale traiului, bietulu poporu ne va strig'a unu desperatu: „numai avemu de unde“ si Dómne catu de bine ne ar' prinde atunci granariile besericesci, din ale acaroru venitu se acoperimu iminentele lipse culturale, cari lipse, pentru poporul nostru miseru si exploatatu formédia o cestiune secundara.

Potu veni dile negre, in cari poporul constrinsu de multifariele esigintie, totu amana repararea, reconstruirea séu chiar' de nou edificarea besericei s'ale, precum si a superedificatoru preotiesci si scolare, pana candu acele devenindu o perfecta ruina, prin autoritatea civila, i-se interdica folosirea mai de parte a acelor'a. Éta un'a confusiune, un'a stare durerosa, in care apoi poporul in locu se fia capace a se ajutá pe sine, cu un'a desperare démna de plansu alérge la opiniunea publica, pentru ajutoriu, pentru medicina la cicatrice. Éta caus'a, éta motivulu sguitoriu, care ne indémna ba ne impune crearea de cu tempu a granarielor nostre besericesci-scolare.

Potu veni dile nefericite pre fii unei parochii, candu elementele distrugundu si nimicindu totu productulu cerealeloru, prefacundu agrii mai inainte imbelsingati si manosí intr'o pustietate cutrieratore, — si ah! atunci, catu de bine ar' fi candu amu avé la dispositiune unu fondu anumitu de bucate, unu granariu besericescu, din care dupa marimea nefericirii se distribuimu la bietulu poporu bucate, pana ce-si va mai veni in fire din catastrofa ce a induratu.

Si óre ce se amintescu despre lipsele si neajunsurile nostre scolare, cate scoli avemu, cari in sine ar' fi bune inse le lipsesce organizatiunea interna, le lipsesce arangiammentulu esternu, fora gradina de pomaritu, legumaritu, fora terenu de gimnastica, fora garduri etc. . . fora picu de semnu, cà in acelu edificiu se distribue o binefacere umana ce se numesce instructiune. Candu la aceste trebue se mai adaugemu unu contingentu considerabilu de elevi miseri, golisiei, fora vestminte, fora carti, trebue se ne punemu pre ganduri si atunci, candu amu presupune cà docentele e destulu de bine dotatu, si se ne intrebamu cà ce e

de facutu? Fonduri imposante banale n'avemu, cà-ei antecesorii nostri au fostu mai sermani decatu noi. Fonduri imobile estravilane inca si mai pucinu ne stau la dispositiune. Ce e de facutu? Se aruncamu repartitia pe poporu? E bine, inse de unde, din ce se se platésca acea repartitia? Impositele comune dej'a suntu la culme. Poporulu subtragandu-si dela gura totu ce-i produce economi'a rurala si domestica, preface in bani, numai cà se pota aduce in curatu raportulu seu facia de statu. Dupa acést'a se mai aiba voia a se ingrigi si de beserica, scóla, cas'a parochiale, cantore-docentiale, superedificate precum si de apartienetórele acestor'a, si inca pe cale repartitionale atunci, candu dej'a nu i-a mai remasu in curtea s'a, neci se si puna o gaina in óla?!

Este unu ce greu de crediutu si si mai greu de pusu la cale.

Acum remane in sarcin'a celoru chiamati de a cugetá asupra modalitatei, prin cari aceste neajunsuri suntu de a se revindecá si cassá. Precum Josifu a fostu destinat de providintia spre descoperirea misterieloru (I. Moisi XLI. 45) si asigurarea venitoriului unui poporu; numai pucina responsabilitate zace pe umerii conducatoriloru poporulu romanu, unde imediatu e atinsu pastorulu sufletescu, care: „*candu scóte oile sale, merge inaintea loru, si oile i urmézu, cà cunoscu vócea lui*“, Joanu X. 4. Da! Inteliginti'a, care are a-si multiami conditiunea si cultur'a poporulu romanu din alu carui copsa a esitu, este obligata mana in mana cu preotimea a se ingrigi despre realizarea si fundarea imediatelor sale resurse. „*Déca pricepi lucrulu, dà deslucire deaprópelui teu*“ Ecl. V. 14.

Numai avemu timpu de a stá in letargia déca voimu, cà prin salvarea poporulu se fia salvatu si venitoriulu nostru. E fórte usioru a esclamá „*cemi pasa mie de poporu? Cine m'a pusu pe mine supra-veghiatoriu? Acolo e preotulu, acolo e invetiatoriulu, ei suntu sarea pamentului! Mie mi destulu decumva lu voiu ajutá in causele sale procesuale (pentru bani bani)*“. Inse de unde iá poporul acei bani, unde i suntu resursele, cine, cu ce resultatu se ingrigesce de alimentarea loru? Este unu lucru de a dou'a mana pentru multi! Ia, decumva nu ne vomu sustiné reciproc noi inteligentii, decumva nu ne vomu tinde totu ajutoriulu posibilu, premergundu cu esemplulu facticu, pentru imbunatatirea starei si materiale a poporulu de rondu, caus'a nostra e pierduta. „*Celu ce nu pórtá grige de cas'a s'a, vá mosteni venturi*“. Prov. IX. 29.

Unu reu de care suferé societatea nostra in modu simtitoriu e indiferentismulu si letargi'a: cate nesuintie nobile a sugrumatu in genere acestu pecatu, cate institutiuni salutare a remasu in fasia timbrandu-se de premature de catra acestu pecatu. „*Celu ce se*

uita la ventu nu va semená, si celu ce cauta la nori, nu va secera“ Ecl. XI 4—5.

O ochire in jurulu nostru e de ajunsu a ne convinge, cã asiá nu mai merge. Tóte popórele se aiepta cu poteri potentiate spre asigurarea venitoriului, si numai noi se remanemu inderetru cari avemu mai multu de facutu pe acestu terren? Acést'a ar' insemná: „a lucrá mai reu de cum poti, ar' insemná a fi nu numai negliginte, ci totodata si perfidu si vendiatoriulu causei intreprinse“. Cuintilianu XII. 9.

Unu motivu forte potinte pentru asigurarea venitoriului unui poporu este, starea lui materiale, acést'a este pulsulu prin care se pote conchide la vitalitatea si prosperarea lui; acést'a este chiei'a, care deschide pentru unu poporu unu venitoriu morale si durabile, — cã-ci Domne! pote fi vorb'a de moralitate, instructiune cu unu cuventu de nesuintia spre perfectiune acolo uude e ruinatu poporulu materialmente? Acolo nu mai e fric'a lui Domnedieu, acolo nu mai e consciintia neci moralitate, ci desperatiune si un'a nesuintia tendentiosa pentru totu ce se cuprinde in notiunea moralitatiei si a venitoriului culturale. — Ací trebue se priveghiamu cu ochi de Argus, se ne intrunimu tote poteri se punemu umeru la umeru si se conducemu suculu vitalitatiei chiar' la radecin'a arborelui, la bordeiulu poporului nostru!

Unu arbore lasatu in man'a sortii: pretinde o deosebita cultivare: o operatiune dibace chiar' la radecin'a lui sapandu pamentulu juru imprejuru, imbunatatindu solulu de lenga radecin'a acelu arbore cu tote midilocele permisibile, — decumva ne-am pusu speranti'a intr'acést'a lucrare si voimu ca acelu arbore se-si iee unu aventu veselu si trainicu.

„Decumva anim'a ta are lipsa de sperantia, cautati un'a flore, sapa-o injuru, grigesce-o, apera-o in contra viscoleloru; si florea va fi multiamitoria, pe crengile ei se voru desvoltá pupi, si decumva ti-ai pusu speranti'a intr' acestia; nu vei fi iasielatu: cã-ci fieste care pupu va inflorí, si din fiestecare calice ti-va esalá parfumu deliciosu“ Br. Eötvös. — Arborele lasatu in man'a sortii este poporulu romanu, de a carui venitoriu, de a carui trainicia a ne interesá ne incumbe acelor'a, — cari esindu din cops'a lui, amu ajunsu la cevasi gradu de civilizatiune. — Florea abandonata si avisata de a ne tinde unic'a multumire este neamulu nostru; — si óre care este acel'a, care n'ar' dorí ca acést'a nobila planta se arunce crengi stufuse, pupi zimbitori si in fine flori pompose?! E bine, dar' spre acést'a se recere **abnegatiune, zelu si labore**: „Si ve rugamu pre voi fratiloru! se ve ocupati cu afacerile vostre, si se lucrati cu manile vostre“. I. Tesal. IV. 10. 11.

Precum am sulevatu la inceputu, unu motoru principalu pentru asigurarea venitoriului poporului este

fundarea granerieloru nostre besericesti-scolare! Datorinti'a unui preotu adevratu e nu numai a merge la beserica in domineci si serbatori, acolo predicá si cu acést'a se-si scie terminata vocatiunea, ci „*Facunduse toturor'a tote*“ I. Corinrh IX. 22 in viati'e sociale se se nesuésca a servi interesele poporeniloru sustienendu intimitatea si iubirea de frati intre poporu si inteligintia prin formarea miceloru reuniuni, institutiuni, cu scopu comunu salutare; imbunatatirea sorti si inflorirea neamului romanescu. Premergundu chiar preotulu cu esemplulu: „*Intru afaceri nelenesi cu spiritulu ardiendu Domnului servindu*“ Rom. XII. 11

De locu nu e inconveniabilu, cã dupace va espune insemnatatea si folosele institutiunei granerieloru besericesti scolare intr'o adunare binecercetata: preotulu in societate cu curatorele primariu se intreprinda inainte de secere un'a preumblare din casa in casa, pentru un'a salutare si cercetare crestinésca a poporeniloru sei, — candu apoi dupa scurt'a salutare se predeie scopulu principalu alu cercetarei; invitandulu pe crestinu, conformu starei sale se subscrie pe sam'a s. beserici, un'a, doue, patru, seau mai multe cofe de bucate $\frac{1}{2}$ grau, secara, malaiu $\frac{1}{2}$ apostrofandu si indegetandu totudeaun'a sum'a subscrisa de preotu, invetiatoriu, curatore si inteliginti'a aflatoria in locu, — cari apoi dupa secerisiu in lun'a lui Septembrie voru fi de facto se intre sub administratiunea besericésca, totu cu asemenea modalitate in presenti'a preotului si curatorelui. — Si vomu observá cu uimire, cata abnegatiune, cata solertia este ascunsa in aceea anima de romanu, care in butulu vicisitudiniloru si-a pestratu candida credinti'a stramosiésca, si-a pestratu nestirbata moralitatea, candu e vorb'a de notiunea intereseloru sale spirituale, de spriginirea causeroru sale religiose-culturale. Poporulu credinciosu va subscrie fara scrupulu cuantitatea de bucate proiectata si recomandata de preotu si curatore.

(Vá urmá).

(Profesoru nou in Seminariulu teologicu din Blasiu). Dr. Isidoru Marcu fostu alumnu alu Seminariului teologicu de aici intorcanduse in dilele acestea dela universitatea din Vien'a unde a depusu cu successu stralucitu esamenele rigurosa din s. teologia — s'a denumitu de profesorulu la studiele *teologiei morale si pastorale* devenite in vacantia priu inaintarea fostulu profesorulu Petru Uilacanu la protopopiatulu Reginului, si in 11 Maiu a. c. la 9 ore antemeridiane s'a introdusu in catedr'a profesoralu prin Dr. Joanu Ratiu canonicu si rectoru Seminariale. Uramu succesu bunu noului profesorulu!

(Necrologu). Maria Banutiu nascuta Comsia subjudésa veduva in pensiune dupa suferintie indelungate, impartasita cu santele taine ale moribundiloru astadi diminétia in 12 Maiu a. c. in anulu 33 alu etatei si in alu 5 alu veduviei 'si dete nobilulu ei sufletu in manile creatoriului.

„*Sit ei terra levis!*“

Partea scolastica.

Scienti'a medicala si necesitatea de a o popularisá.

Ori cum vomu defini scopulu culturai omenesci si alu scientieloru, totusi scopulu loru finalu nu e altulu, decâtu a face vietii omului mai placuta, mai comoda, decâtu a sustiené si lungi sanatatea si vietii'a. Acést'a inse nu se póte ajunge numai prin ace'a, cá se locuimu seau se caletorimu comodu etc., ci deca ne vomu nisuf intr'acolo, cá se creasca avuti'a publica si se dispara din societatea omenesca seraci'a si calamitatea, pentru-cá cine va poté negá, cumcá acestea suntu isvorulu multoru morburu si scurtatorii vietiei?!

Esperinti'a ni areta, cá morburile si mortalitatea cea mare si-are sorgintea in institutiunile rele, precându pretararea acestor'a si imbraciasierea scientieloru progresiste esopereza micsiorarea celor'a. Intre scientiele, ce se potu mândri cu unu progresu imbucuratoriu se tiene scienti'a medicala, carea ne areta mediele, prin cari potemu eserciá una influentia esentiala spre a inaltá sanatatea generala si a lungi vietii'a omenesca. De aici se tienu: realizarea regulamentelu sanitarie, promovarea posibila a institutiuniloru igienice, dar' mai alesu popularisarea igieniei respective a scientieloru medicali.

Din punctu de vedere alu igieniei universali este de lipsa, cá nu numai specialistulu adeca mediculu se cunosca progresele si fazele scientieloru mediceli, fara chiar' si publiculu incátu e posibilu dupa cualificatiunea si gradulu seu de cultura, cáci numai asia se póte sperá unu resultatu mai favoritoriu intru vindecarea morburiloru seau chiar' intru incungiuurarea loru. Asia de es. ce folosu, cá mediculu recomanda la curarea cutarui morbu cataplasme reci dupa sistemele noue, precându morbosulu si ai sei dupa departarea mediculu folosescu cataplasme calde, cáci asia s'au pomenitu; firesce, cá in atari casuri tóta intentiunea buna a mediculu se nimicesce si acest'a de multe ori pierde si din reputatiune.

A aretá tóte progresele scientieloru medicali nu ne cede neci spatiulu, pentru ace'a se ne restringemu numai la unele morburu, ce ocuru mai desu in vietii'a comuna, si se vedemu cum se tractáu acelea mai de multu si cum astadi.

Se incepemu cu unele morburu de ale copiiloru. Cei mai multi au una parere, unu conceptu gresitu despre morburile copiiloru, pre bas'a carei'a intreprindu vindecari perverse, contrarie, deunde resulta, cá celu pucinu diumetate d'in copii de sub 5 ani devinu victima. Asia celea mai multe mame, déca fiii loru au

catarhu, tusa etc., tóte acestea le reducu la esirea dintiloru, atari morburu, dupa parerea acestoru mame nu trebue curate, cáci prin acea s'ar' face confusiune in esirea dintilor si morbulu usioru s'ar' schimbá in frasu.

In timpulu mai nou s'a documentatu deplinu, cumcá carnea, prin carea au se iesa dintii constandu din una tiesetura cu substantia fibrósa, fórte pucina opusetiune póte eserciá asupra desvoltarei si esirei dintiloru si cá prin urmare acést'a la nici unu casu nu póte avé influentie stricatióse asupra activitateri organismulu.

La esirea dintiloru incisivi nu se intempla perturbatiuni; dar' cându esu molarii (maselele) se póte intemplá, cá ginginele se capete inflamatiune, mai alesu, deca copiiloru li-se dau obiecte vertose, cari rodiendu-le (in urm'a mánçarimei dintiloru) in continuu se iritéza ginginele, ce si altcum fiendu pline de sânge, se inflameza. Inflamatiunea se póte estinde si la alte parti ale gurei si in mesura mica potu aparé si friguri, dar' acestea n'au urmari serióse si neci nu tienu mai multu de 2—3 dile. Asia dara catarhulu tus'a etc. suntu provenite din alte iregularitati; asemenea si laxarea, carea multi, din eróre, o atribue éra si esirei dintiloru.

Ore de unde si-tragu originea acestea pareri ratacite, ce si astadi in asia mesura mare domnescu in publicu? dapoi chiar' dela medici, dela medicii trecutului. In diferite tempuri diferite principii au predominatu si in scienti'a medicala si asupra acestei'a au avutu iriuriuntia nu numai scientiele naturali, ci chiar' si filosofi'a. Ce concepte slabe au potutu se aiba medicii despre fenomenele vietiei, in tempulu acel'a, când sectiunarea cadavreloru érá oprita?!

Unu sistemu de scrutare realisticu s'a introdusu numai in tempurile mai noue dupa ce au inaintatu scientiele naturali si mai alesu dupa ce s'a perfectionatu microscopulu, percusiunea, auscultatiunea si s'au inventatu diferite oglindi etc. De tóte acestea medicii cei vechi erau lipsiti. Si óre ei nu faceáu diagnosa? Faceáu si ei, numai cátu avéu multu norocu cu sofismele, ce le posiedeáu. Cându veniáu in confusiune la cutare diagnosa luáu unu punctu cardinalu, care-lu folosiáu cá divisa si apoi cu acest'a si-paliáu, si-mascáu lips'a de scientia de es. la copii mai mici *esirea dintiloru* le érá totu asilulu, refugiulu; dupa ce mai cresceáu copiii apoi tote morburile le diceáu a fi provenite din *limbrici* precum frigurile, tus'a róderea de stomachu etc.

Acést'a dogma a mediciloru a trecut in publicu, unde asia radecini a prinsu, încátu nu este mama, care se nu te infesteze cu intrebarea, cându are vre unu copilu morbosu: Domnule doctoru, „óre nu-i vine morbulu din limbrici?“ „óre nu e morbosu pentru esirea dintiloru?“ Astadi se scie, că limbricii, déca nu suntu preste mesura multi in canalulu intestinalu, nu conturba sanatatea; asemenea se scie si caus'a morbului, fàra a descinde la lupta contr'a limbriciloru.

La ómenii de vresta au aflatu medicii vechi alt'a devisa, si anume *ven'a de auru*, la carea rederiváu tóte morburile posibile. Numirea areta, ce insemnatate aveá *ven'a de auru*, adeca acést'a o tieneán de unu asia tesauru pentru viet'i'a omului si pentru conservarea sanitatei, precum e aurulu pentru bunastarea materiala. Ven'a de auru o tieneán chiar' asia de lipsa pentru barbati, precum suntu perioadele peatru femei. Destingeáu apoi ven'a de auru „*deschisa*“, cându erá adeca impreunata cu scurgere, si „*órba*“, cându cineva aveá nodositati, dar' nu sângeráu. Curgerea sângelui din nasu, scuiparea de sânge, dorerea de pieptu si altele de acestea le atribuíu venei de auru; dara pre nedreptulu, căci astadi se scie, cumcà *ven'a de auru* nu e altu ceva, decátu dilatarea venelor din matiulu finalu (*Rectum*) si prin urmare intielegemu sub ea formarea unoru inflaturi mici in giurulu vinelor dilatate, cari inflaturi astadi suntu privite numai de unu reu localu, si cari, afara de ace'a că din cându in cându se infla, causéza doreri si sângeréza neci o alta insemnatate n'au.

Asiadara *esirea dintiloru, limbricii, ven'a de auru* eráu pentru medicii din trecutu totu atâtea asiluri, unde scapáu, cându vineáu in confusiune la diagnosele loru.

Acestea si alte principie destulu de stricatose sanitatei si desvoltarei generatiuniloru, astadi nu mai au valóre. Dar' se nu trecemu cu vederea slobodirea sângelui si cladirea lipitorieloru. Medicii din trecutu asia credeáu in acestea, câtu déca cuiva fiendu in aprindere de plumâni i-au sloboditu de cincii ori sânge si morbosulu a moritu, nu incetáu a dice, că de securu se vindecá, déca -i slobodián si a sies'a-ora. Ast'a inca s'a stracuratu si iradecinat in poporu asia de tare, încátu in unele locuri tieranii primavér'a si-slobodu sânge fara de a fi morbosii. Astadi acestea suntu oprite chiar' prin lege.

Altcum n'avemu la ce invinovatí pre medicii din trecutu, căci nu ei suntu de vina, ci scienti'a, carea pre atunci stetea la unu nivelu scundu. Dupa ce inse vedemu, că parerile celoru vechi suntu ratacite si dupa ce trebue se recunoscemu, cumcà scienti'a medicala astadi se bucura de progrese gigantice si salutarie, se ne silimu intr'acolo, că se parasimu pa-

rerile celea vechi ratacite si se le estirpamu si din publicu, la care s'a incuibatu si iradecinat atátu de cumplitu, si acést'a o amu poté face numai asia, deca vomu adaptá principiele celea noue ale scientiei medicali si déca acelea pre tóte căile le vomu popularisá. Si acést'a cum s'ar' poté ajunge? Prin latirea cartiloru medicali scrise in stilu popularu, prin tienera de prelegeri publice despre medicin'a populara, dar' mai alesu prin ace'a, déca s'ar' propune hygien'a cá studiu ordinariu inca in scól'a poporala, ér' in scólele medie si preparandie la totu casulu ¹⁾. Escelenti'a Sa Ministrulu de culte si instructiune cu multa prudintia de statu si prevedere salutaria a purcesu, cându a dispusu se se tiena cursuri hygienice, din cari au se iesa medici specialisti pentru propunerea hygieniei in scólele medie ²⁾. Acést'a dispusetiune prea intiepleta de securu, că in câte-va decenie si-va aretá efectele sale celea salutarie pentru omenime.

Pàna aci scól'a dá ómeni cu multe cunoscintie frumóse, dar' ómeni, cari eráu lipsiti de cunoscintiele atátu de necesarie la sustienerea sanitatei si vietiei, si in lips'a acestoru cunoscintie si-causáu multu reu sie-si si altor'a; cari se poteáu incungiurá déca cunoscintiele hygienice adeverate se stracuráu dela mama la fiu si dela invetiatoriu la invetiacelu. Statulu chiar' are se trága mare folosu din propunerea hygieniei, căci regulele acestei'a invetia, cumcà prosperitatea unui'a sta in relatiune intima cu prosperitatea altui'a si a intregului.

Este dara de doritu, cá scienti'a medicala se fia popularisata, câtu mai curundu.

Dr. J. Uilacanu.

Epistole de pre terenulu pedagogiei practice.

IV.

Stimate amice!

Dupa-ce am aretatu in ultimile dóue epistole, că mai alesu, famili'a se face une-ori vinovata de *incarcarea preste mesura a creriloru* prunciloru si cele díse le-am ilustratu cu casuri concrete; dupa-ce am statoritu si desfasuratu câte-va principii relative, urmezu a-ti aretá astádi, că nu potemu aruncá tóta vin'a in punctulu de sub intrebare numai in cărc'a familiei, ci fiindu sinceri vomu trebú se recunóscemu — noi barbati de scóla, că nici acést'a, scól'a, condusa de noi nu se póte scóte de totu de sub banuele de prea incarcare a scolariloru. Si recunoscundu reulu acest'a scól'a s'a nesuitu a cercá medilóce si a-lu delaturá. In tierile mai inaintate in cultura de vre-o câti-va ani incóce, conchiematu — s'au parte la poruncéla mai inalta, parte la initiativ'a unoru pedagogi luminati

¹⁾ In seminariile teologice se propune.

Red.

²⁾ Pàna acum functiuneza deja la mai multe gimnasic de statu medici specialisti cá profesori de hygiena.

Dr. J. U.

mai adese-ori anchete speciale, cari discutându preste planurile, midilócele si cărțile de invetiamentu cugetara si voira a stavili din acést'a parte încarcarea. Dar' pare-mi-se, că nu s'a nimeritu calea cea adeverata. Si éca pentru-ce?

Planurile de invetiamentu cuprindu idealulu, la care trebuie se tntésca invetiatoriulu in invetiamentu si la care trebuie se se silésca a ajunge dupa potintia, déca are la indemâna materialulu potrivit. Planurile de invetiamentu trebuie se aiba expansiune corespundietória, asiá încatu invetiatoriulu se póta ajunge la tnt'a propusa. Dar' totu-de-a-un'a invetiatoriulu atérna dela materialulu prunciloru. De aci mi se paru planurile cele amenuntite nepotrivite, déca nu chiar' primesdióse. Pentru-cà aceste; prescriu invetiatoriului calea si tnt'a; dar' impregiurarile din afara póte că nu-lu lasa, nu-lu iérta, cá se-si ajunga scopulu. De aci urmarea firésca, că atari planuri menuntite se nu impunem cu forti'a mai alesu invetiatoriloru cunoscatori de chiemarea loru si asia destulu de grea.

Se mai incercara si airea cu delaturarea reului desu pomenitu, anume introdusera *tecturi de invetiatu* si le cumpenira, óre nu-su prea grele, le mai rotundira spre a delaturá ce erá de prisosu. Dar' nici acést'a lature nu-i cea adeverata de unde trebuieá apucatu lucru. Acést'a dupa mine — este de a se cautá inainte de tóte, in scól'a poporala in *cartile de invetiatu*. Aceste medilocescu invetiamentulu verbalu, care-i potrivit a încarcá preste mesura baetulu. Invetiatoriulu se indrépta nu dupa capacitatea pruncului, ci dupa manualulu introdusu si folositu. Ce invetiatoriulu n'a esplicatu scolarului la intielesu, fia din nepregatire de ajunsu; fia din comoditate, ori din alta cauza, are se suplinésca manualulu. Ci in casulu acesta prunculu invétia — vorbe, alu càroru intielesu n'a intratu in urmare nici nu l'a potutu mistuí mintea lui. Elu a invetiatu si scie o multime de — vorbe góle. In urmare sum de parere, că invetiatoriulu consciintiosu ar' poté se nu intrebuintieze alte manuale afara de Abecedariu si Legendariu *) decatu dora nesce colectiuni de teme relative.

Unu medilocu radicalu in contra incarcarei ar' fi nesmintitu *stergera* unoru obiecte de invetiamentu. In punctulu acést'a s'a formatu unu curentu pedagogicu, care vré se delature din cadrele scóloru poporale mai multe obiecte. Dar' facia cu acestu cuventu stá majoritatea, carea argumentéza, că fiindu tinerimea nóstra chiemata a se intrece in lupt'a pentru esistintia cu cea a altoru popóra si state, cari stau la nivelulu culturai tîmpului modernu, n'o potemu lipsi de cunoscintiele atinse, pentru-cà altcumu se va imbrânci in lupta. Trebuie, dicu acestia, se sustinemu materialulu de sciintie, la care s'a avéntatu intréga Europ'a culta prin inaltulu gradu de desvoltare si de progresu; in urmare nu potemu sterge nemiecu din trênsulu. Tinerimea nóstra trebuie se-si insusiésca tóte

*) Numai cátu acelu Legendariu ar' fi prea grosu, in cátu ar' trebú se cuprinda in sine tóte manualele prescise de lege. *Red.*

cunoscintiele primite astadi in programele scóloru poporale la cele mai culte popóra.

Asiudara de laturea acést'a nu potemu aflá usiurare pentru scolarii nostri; ei trebuie se invetie totu ce-i prescisu in programe! Cu tóte aceste avemu detorintie, a cercá dupa medilóce, cu cari si pre lângá implinirea pretentiiloru programelor se delaturamu sarcin'a cea titanica de pre creerii tinerimei. Si ce socoti amice, ce feliu de medilóce aru potea fi acelea, déca nu chiar' . . . *invetiatoriulu* insusi! In punctulu acést'a la noi, la Romani mai alesu, este fórte multu de doritu. Majoritatea dascalimei nóstre, trebuie se recunóscemu, că nu-i destulu de pregatita nici destulu de inarmata pentru de a poté face destulu chiemarei sale mai alesu in directi'a cestiunei, ce ne preocupá. Pentru-cà, invetiatoriulu, cá se póta si trebuie se contribuésca la delaturarea reului desu pomenitu, trebuie mai ántáiu de tóte se fia *psichologu* si *metodistu* de frunte trebuie se fie *psichologu*. Elu trebuie se cunósca in generalu insusirile spirituale ale prunciloru; in specialu se scie judecá, ce materialu póte prunculu mistuí pe fia-care trépta a desvoltarei sale. Ma chiar' la judecarea gradulu de desvoltare spirituala a prunciloru trebuie cu deosebire se fie cu mare grigia. Lui nu-i ertatu se se indrepte numai dupa câte-va capacitati mai bune si dupa aceste se-si mesure materialulu de propusu; acést'a o va face dupa majoritatea scolariloru. Alta pretensiune dela invetiatoriu este, cá se scie bine judecá si alege form'a cea mai potrivita, in care pruncii potu mai usioru apercipiá cunoscintiele; ér' atari calitati numai invetiatoriulu bine orientatu in ale psihologiei póte avé. b) Invetiatoriulu trebuie se fia si unu bunu *metodistu* — spre a poté predá scolariloru invetiaturile asia cá acestia iute, usioru si siguru se si le póta insusi; se scie elu sustiné ordine, si linisce, se aiba darulu a aprinde si a tiné pururea aprinsa in scolarii sei lumin'a atentiunei, a acestei vergi farmecatérie a invetiamentulu. Ci majoritatea invetiatoriloru nostri, lasu că inca suntu legionu, *) cei cari n'au trecutu nici unu cursu pedagogicu, in urmare n'au nici inchipuire de psihologia si metodica; dar' si dintre absolventii de preparandiá dupa pracs'a de 3—4 ani, negligându studiele aci atinse, procedu mecanicu, facundu si densii din artea invetiamentulu si a creșterei o simpla *dresura*. Vedi bine că-si mantuescu urechi'a cu starea cea misera si deplorabila, in care de obicei imbrancescu invetiatorii mai alesu satesci etc.

Dar' apoi trebuie se mai grigésca invetiatoriulu, cá scól'a se nu lipsésca pre scolaru nici de *recreati'a* de lipsa. Nu-i cu putintia, se tieni neinteruptu in incordare spiritulu copilului, ci trebuie se-i mai slobodi din tîmpu in tîmpu cord'a. O sema de psihologi dupa observatiuni temeince au statoritu, că pruncii pe trépt'a cea mai de josu a invetiamentulu nu potu fi incordati cu spiritulu mai multu de 10, pe trépt'a de mijlocu mai multu de 15 si pe cea mai

*) Superioritatile s'au ingrigitu de nu prea suntu chiar' legionu. *Red.*

inalta mai multu de 20 minute, dupa spaciurile acestea de tempu trebuie se urmeze neincunjuratu câte o pauza, la din contra atentiunea reclama o incordare neobiceinuta a creriloru. Noi in scól'a nostra de pracsă¹⁾ deprindemu scolarii in pauzele aceste cu disciplinarea in ridicare si siedere dupa tactu si cantamu cu densii de obicei câte o strofa din cutare poesie. Se vedi, amice, cu câta veselie facu micutii misicările aceste între invetiamentu, cumu le sclintescu ochii de bucurie, cum se facu cu totii urechi'a, cându observa că slobodimu vócea, la invetiamentu, cu câtu neastemperu ascépta se auda „scu-lati!“ . . . „sie-deti!“ ér' cându le comandamu: „o strofa,“ din „Bravi ostasi,“ parcă se simtu ei strapusi in acelu marsiu insufetitu, ce-lu facu bravii ostasi spre a aপরী তীর'a de dusimani! Si apoi comandandu-le ultimulu „sie-deti!“ se asiedia si ne asculta in linisce, cu voia buna si cu atentiune, paru-că numai atunci am inceputu invetiamentulu. Nu este mai mare pecatu in contra pedagogiei rationate, decâtu cându ai vré se tieni pre bietii copilasi in corda, că „inlemniti“ cate o ór'a intréga. Acést'a se si-o insemne bine invetiatoriulu!

Are acést'a de impartasitu ceva mai greu, atunci trebuie se -si tienia in vedere strinsu tnt'a propusa, nu esiteze neci in drépt'a, neci in stang'a, ci desvoltându materi'a metodicu si dintr'una va dá scolariloru privilegiu apoi a se mai reculege éراسi ocupandu-se in tacere cu ceva ocupatiune usiora relativa la mater'ia tractata. Multu adauge la reculegerea spirituala si schimbarea potrivita a obiectelor de invetiamentu.

Se poftesce numai, cá invetiatoriulu se-si intogmésca asia sirulu sau impartirea óreloru de prelegere, cá dupa unu obiectu mai greu se urmeze altulu mai usioru d. e. dupa computu invetiamentulu intuitivu etc.

Recreati'a acést'a invetiatoriulu celu adeveratu nu o va restringe numai in scóla, sub orele de prelegere, ci o va lasa scolariloru sei din prisosintia si pre *acasa*. Am atinsu dej'a, cá feriele se fia pauze, recreatii adeverate pentru crerii si pentru desvoltarea fisiculu scolariloru. Invetiatoriulu strica prunciloru deca i-lipsesce de timpulu menitu spre jocu, incarcandu, cu probleme de casa multe ori prea estinse. Cu acést'a nu yreu se dicu, că se nu le dee nici o ocupatiune pre *acasa*, ci numai acea sustienu cá-i paguba nereparata pentru sanatatea fisica, a-i cuprinde tota diuliti'a cu lucrarea ocupatiuniloru. Pote, ba eu dicu cá invetiatoriulu, care va alege bine teme de silentiu, ce vá avé se le prelucre fia-care despartimentu in scóla in restempulu câtu invetiatoriulu se ocupa cu celalalte doue despartimente, dicu acelu invetiatoriu n'are de locu ce mai ingreună pre scolarii scólei rurale cu ocupatiuni domestice. Dar' durere, că multi invetiatori ori nu ocupa de locu unele grupe de scolari, ori ca-i ocupa mecanicu, dandu-le teme ce nu stau in neci o legatura cu materi'a deja pertractata. Ei; frate! ocupatiunile *au* menirea de o parte sau de a *deprinde* si *aplicá* o materia deja tractata, s'au de a *pregatí* una urmatoria, ér' de alt'a a indestulí boldulu de lucrare,

¹⁾ Prelânga preparandi'a din Gherla.

carele este in buetu atátu de viu, atátu de puternicu in câtu nemicu in lume nu -lu pote stavili, afora de bóla, si carele deca nu-lu satisfaci, trebuie se degenereze in petulantia etc.

Éca, amice desfasurate unele puncte, care dupa mine servescu la incarcarea de preste mesura si in urmare se potu privi cá cauza, de tinerimea nostra scolastica suferé si degeneréza atátu in fisiculu, câtu si in psihiculu seu sub munc'a reu intielésa a educatiunei. Am semnalatu, cá mai alesu unele familie inteligente porta vin'a acestei triste privelisti, dar' n'am retacutu nici gresiulu provenitu si nutritu in scóla. Este de detorinti'a acesteia, a corege, ce se pote corege, si apoi a familiei a se pune in contielegere cu scól'a, spre a introduce si acolo conditiile, sub cari din tinerimea nostra se pota deveni cu timpulu omeni, cari desvoltati fisicesce si sufletesce uniformu si la lumin'a povetieloru padagogiei mederne rationate, la timpulu seu se pota primí dela noi lupta din ce in ce totu mai grea pentru esistintia si se-o sustiena cu succesu pentru sine, cu rêvna si cu folosu pentru natiunea nostra.

Fia, cá vederile aci desfasurate se cada in pamentu roditoriu si se aduca fructe cu prisosintia in agrulu pedagogicu inca in mare parte intielenitu alu neamulu nostru.

Salutare!

V. Gr. Borgovanu.

De lipsa e manualu de geografia in a trei'a clase a scólei populare?

Déca vomu esaminá parerile barbatiloru de scóla cu privire la cestiunea acést'a vomu affá, cá unii respunđu cu *da* altií cu *ba*. Se vedemu, care din aceste doue pareri e corecta.

Fiindu-că celea mai multe manuale de scóla ne dáu numai materia, ér' din punctu de vedere metodicu lasa multu fórté multu de doritu, de ace'a criticii pentru erorile metodice condamna nunumai respectivele manuale, ci mergu mai departe, vréndu a eliminá din scól'a populare ori ce manualu afara de Abecedariu si Legendariu. Acesti'a pretindu, cá tóte obiectele de invetiamentu se se propuna pre bas'a Legendariulu.

Pre ce-si baseza parerea contrarii manualeloru de scóla? Ei condamna ori ce manualu de scóla de una parte pentru-că presupunu, cá déca copíii au in mâna manualu, invetiatoriulu fara de a prelucrá in scóla materi'a le dá se invetie de rostu dela punctulu cutare pâna la cutare si asiá pentru elu e cu multu mai comod — de alta parte pentru-că copíii cu manualu in mâna n'au ocaziune de a se dedá la spontaneitate cá si cându ar' prelucrá ei materi'a cu invetiatoriulu dimpreuna.

Prin urmare manualele de scóla suntu condamnate pentru erórea autoriloru si pentru negliginti'a unoru invetiatori. Dar' óre manualele suntu de vina, cá unii autori nu scíu compune manualele bune pentru copíi; si óre manualele suntu caus'a, cá unii invetiatori suntu neconscientiosi si negligenti? Se fimu drepti. Se condamnamu ce e reu si pre cine e vinovatu.

Nu vreu se aperu manualele rele, Dómne padiesce! ci voiescu numai atât'a, cá principiulu, pre care-lu represinta necesarminte manualele de scóla se nu fia scarminatu asiá usioru. Si eu dfeu, cá in focu cu tóte manualele rele; dar' mai adangu, cá manualu pentru tóte obiectele, cari suntu de natur'a ace'a, de numai cu manualu se potu propune cu succesu.

Luându cestiunea manualului de geografia pentru a treia clase a scólei populare întrebu de contrarii manualelor: unde e scolariulu acel'a (in a trei'a clase populare), care ar' fi in stare a formulá si conservá definitiunile geografice, *cari punu bas'a*, asiá in câtu ácelea se-i remâna fidelu in memoria; unde e scolariulu acel'a, care basându-se singuru pre memoriá ar' fi in stare a dá séma fidelu nu preste mai multu tēmpu ci in ór'a urmátoria despre celea audíte in ór'a trecuta? Nici celu mai talentatu scolariu pre lângá celu mai mare ajutoriu ce i-lu vomu dá cu întrebările nóstre inca nu vá fi in stare. Câte si câte concepte nóue ne vinu inainte numai intr'o óra, apoi cum le vá tiené copilulu in memoria dupa una explicare, se fia ace'a câtu de chiara.

Contrarii manualelor aducându-si aminte de acést'a recomânda, cá copíii se-si faca insemnâri. Dar' cum si-voru face insemnâri, cându eli in art'a scrierei suntu inca numai incepatori? Si cându se-si faca dupa-ce mai cu séma in scóla populare nedespártita (scóla cu unu singuru invetiatoriu) intrunu anu scolasticu abia se vinu pentru geografia câte-va óre, asiá încâtu acelea abia-abia suntu suficiente pentru terminarea materiei? Si apoi déca si-aru chiar' face ce aru cuprinde acelea insemnari? Ce e mai esentialu? Inse in a trei'a clase, unde se pune bas'a geografiei totulu e esentialu si prin urmare ar' trebui scrisa tóta geografia, seau cu alte cuvinte ar' trebui se se compuna manualu de geografia. Si apoi manualulu seau celea 30—40 manuale facute de copíi, óre cându si cum le-ar' revedé si corege invetiatoriu? Cáci acelea trebuie reveduite si corese pâna la liter'a cea din urma. Invetiatoriu óre cum ar' formá definitiuni si insemnâri fidele din acelea mânjituri din acelea propusetiuni si cuvinte numai de diumetate scrise? Revisuirea si coregerea acést'a ar' recere mai multu tēmpu, decâtu déca le-ar' scrie invetiatoriu pentru toti. Nu e destulu de ingreunatu elu ma chiar' si elevulu cu ocupatiunile scripturistice ale altoru obiecte, cari dupa natur'a loru suntu impreunate cu astu-feliu de ocupatiuni precumu d. e. gramatic'a, computulu etc.?

Ce privesce afirmarea, cá déca li-se dà eleviloru manualu, unii invetiatori ieau lucrulu mai comodu dându-le se invetie de rostu dela punctulu cutare pâna la cutare fâra de a se necadí cu explicarea si prelucrea materiei am se observu urmátoriele.

Ce e dreptu, cá déca elevii au in mâna manualu, invetiatoriu fâra explicare póte se le dée se invetie de rostu, dar' óre atare invetiatoriu se va face mai diligentu, déca vomu luá manualulu din mân'a copíiloru? Nici decâtu,

lenesiulu vá remâné lenesiu, ér' copíii fâra manualu nu voru scí nici atât'a.

Contrarii manualelor afirma, cá luându-se manualulu din mân'a copíiloru, invetiatoriu va fi silitu se propuna, se esplice. Se presupunemu, cá va fi asiá si apoi si atunci ce va fi rezultatulu? Se esplice cu ori ce zelu, si ori câtu de chiaru, explicarea acést'a va evaporá asiá de curundu din capulu copíiloru, in câtu pre ór'a venitória voru scí pucinu fórte pucinu din celea esplicate; cáci priceperea copilulu inca atunci e in desvoltare si memori'a lui atátu e de scurta. Apoi cum vomu poté pretinde dela copíi cá cu pricepere nedesvoltata si memori'a asiá scurta se tiená in minte lucrurile esplicate cá in fuga de invetiatoriu negligentu!

Ce va fi fâra manualu cu copíii, cari din o cauza seau alt'a au absentatu dela ór'a geografiei? Seau cu acesti'a vomu suplini la repetire? Dar' cum se va face repetirea fâra manualu, cáci pre atunci din celea invetiate le-au remasu fórte pucinu in memoria, ma potemu dfece cá nu le-au remasu nimicu; pre atunci a evaporatu tóte cunoscintiele asiá dara nu-i altu medílocu trebuie se incepemu din nou!

Partea cea mai esentiala a geografiei din a treia clase populare este formarea conceptelor fundamentali ale geografiei precum: punctu de statiune, orizonu, zenitu, nadiru, regiuni, curte, comuna, satu, tienuta, isvoru, riuletiu, perâu, riu, fluviu, cataracta, alvia, tiermuri, agricultura, industria de mâna si de fabrica, montanistica, comerciu etc. etc. etc.

Óre invetiatoriu avé-vá atat'a tēmpu cá se invetie sub óra pre 30—40 copíi definitiunea conceptelor fundamentali? Óre impregiurarea acést'a nu e unu argumentu puternicu pre lângá manualulu de geografia?

Invetiatoriu cu copíii forméza in clase conceptele fundamentali seau cu alte cuvinte formuléza definitiunea conceptelor fundamentali, acesti'a apoi pre acasa le invetia de rostu. Asiá dara manualulu i-servesce memoriei copilulu de unu feliu de radímu, de care se póte folosi de câte ori are lipsa. Prin ace'a cá invetia de rostu definitiunile geografice se esercitéza in vorbirea corecta si i-se inavutiesce limb'a; precându fâra manualu, deca se radíma numai pre explicare, ce invetia astádi pre mâne uita, seau si déca si-aduce aminte n'ajunge respunsulu unu baraboiu, cá si cu clescele trebuie se scoti respunsulu din elu.

Deci nu e lucru intieleptu, déca i-dâmu copilulu unu manualu micutiu, prin care se frundiáresca din cându in cându.

Nu afirmu, cá pentru tóte obiectele trebuie manualu, dar' afirmu, cá mai cu séma pentru scolarii din a treia clase populare *trebuie* manualu de geografia.

Pre invetiatoriu lenesiu nu-lu vomu îndreptá prin ace'a, cá vomu luá din mân'a copilulu radímulu memoriei si îndreptariulu vorbirei lui, manualulu, ci mai multu i-vomu strică cestui din urma, care in urma se va alege

cu nimic'a. Chiar' pentru invetiatoriulu lenesiu e de lipsa manualulu, căci ce negleze elu suplinesece in cătu-va manualulu. Din manualu va scî invetiatoriulu lenesiu căta materia si cum se-o propuna.

Dar' se presupunemu, că avēndu copilulu manualu in mîna invetiatoriulu se lenevesce. Nici in casulu acest'a nu potemu luá pentru unii manualulu din mîn'a tuturor'a. Pentru unii se nu suferi toti.

Unu manualu de geografia bine compusu face unu bunu serviciu nunumai scolariloru, ci chiar' si invetiatoriloru mai diligenti la impartirea si prelucrarea materiei. Rolulu eărtiloru nu este bovisarea (invetiare de rostu mecanice) că se me esprimu cu terminulu acest'a vechiu, ci că cunoscintele prelucrate mai antăiu in scóla se le conserve, intarésca. Cartea este asiá dîcūndu controlulu, inavutitóri'a vorbirei copilului. Si ce medilocu bunu este manualu si pentru-cá copiii se se deprinda in cetirea logica seau la intielesu. Celea cetite in manualu suntu in aintea lui lucruri dejá cunoscute inca din scóla. Elu in manualu afla cuvintele si propusetiunile, cari corespundu conceptelor si cugetelor existente in spiritulu lui si chiar' prin ast'a se deprinde cetirea la intielesu si in vorbirea logica; si ast'a pretiuesce multu.

Tóte acestea le-am dîsu cu scopulu că se aretu, că pentru scolarii din a treia clase poporale nunumei că e de lipsa manualu de geografia, ci e fórt de lipsa.

Recunoscū, că teoretice potemu aduce argumente in contr'a folosirei manualeloru de scóla; potemu face si indreptarie, in cari se dămu indrumări cum se se propuna obiectulu cutare si cutare fāra manualu, inse pracs'a, prob'a tuturoru teoriiloru, restorna atari teorii.

P. Ungureanu.

Desertulu si caravanele

(dupa Brehm).

Suntemu in Nubi'a, pre tiermurii Nilului, intr'unu cortu micu, incungiuratu de palmi. In giurulu cortului alérge fetiori nubiani, cari pachetéza, se pregatescu, si asia se vede, că suntu ocupati cu unu planu mare.

E chiar' la amiedi, fierbintiel'a este inadusitória; radiele sórelui cadu perpendiculariu pre regiune si prăjescu ierb'a cea rara si frundisulu, ce inverdiesce ici colea; aerulu pare că tremura si schinteéza in caldur'a cea mare.

Deodata se aude unu sgomotu venitu de spre desertu, că si cându s'ar' apropiá de noi una ceta de calareti. Sosescu caravane, in frunte cu „chervan-basi“ seau cu siefulu caravaneloru.

Siefulu intra in cortulu nostru si ne saluta dupa datenele arabesci: „Salute voue, strainiloru, cari ati venitu aici din tiera departata, că se ne vedeti tier'a nostra, forte am doritu, că se ve vedu pre voi“. „Si noi ne bucuramu o chervan-basi, că te potemu vedé; cum ti-servesce scump'a ta sauitate? Gratia marelui Allah, atotopoternicului si multiamita voue strainiloru, — destulu de bine, dar' voi cum ve simtiti? si asia mai de parte. In fine ocupa locu,

pentru-cá se guste cafa si tutunulu, cari nu potu remané, apoi érași sciricesce despre sanatatea nostra, si numai dupa ce acést'a se intempla celu pucinu de douedeci de ori ne intorcemu la propriulu nostru obiectu, adeca la caletoria.

„Ti-preamarescu bunatatea si averea ta, capu alu caravaneloru, spune-mi mie, câte camile ni-ai poté dá la dispușetiune?“ „Camilele miele nu lea numeratu muritoriu o strainule (suntu arabi, cari au pana la 2000 de camile), câte poftesci dela mine?“ Asia decurge conversarea cea plina cu forme de curtenire lungi, dar' in privinti'a camileloru neci decum nu potemu veni in curatu, si cine scie pana candu ne-amu fi totu tērguitu, deca nu aminteam, că eu amu scrisore dela subregele“. Pentru ce nu mi-ai spus'o acést'a mai curundu, o strainule!

Cade in pulvere in aintea petioreloru tale servulu teu celu mai umilitu, dispune preste averea, viet'a si mórtea lui. Astu-feliu in fine cu mare greu neintielegemu, că ne dá la dispușetiune 20 de camile, ne si promite că mîne va aduce inainte camilele, apoi se scola, se departeza si inca si atunci cându iesa din cortu totu spune, că mîne, mîne! Din acestu mîne apoi se facu si 2—3 seau si mai multe dile, pana cându sosescu camilele. Si apoi chiar' si deca sosescu, acést'a este numai una premisa la pregatirile caletoriei. Hei, desertulu inca este una mare, percurgerea lui este grea, si recere una pregatire mare. Camilele in fine sosescu. Camilarii suntu ocupati cu legarea, mesurarea si arangiarea pachuriloru si pentru-cá lucrulu loru se fia mai aromatu, asia se sfadescu si asia larma teribila facu, incātu ti-vine se credi, că sársitulu la tote acestea va fi omoru de omu; 10 camilari striga intr'o suta de tonuri, fia-care vrea se apuce povar'a cea mai usióra pentru camil'a sa. In sgomotulu edificatoriu alu stedei, presimtindu-si sortea apropiatoria, si-mesteca strigatulu loru si unele camile, si in giurulu cortului mai inainte linistitu se desvolta acum unu zuzatu infioratoriu.

Sórele se pleca acum spre tempulu rogatiunei post-meridiane, spre acelu tempu, in care dupa daten'a araba se incepe totu lucrulu. Se presenteza si siefulu caravaneloru, person'a forte ponderosa a caravaneloru. Pre marea desertului caletoriulu are mai mare lipsa de conducatoriu, decātu pre valurile oceanului de busola. Siefulu caravaneloru trebue se cunosca nu numai calea si vāile, elu trebue se scie, unde suntu fontanele, isvorele si locuintiele de nopte, trebue se scie amblarea steleloru, vindecarea musicaturei de scorpui si a altoru morburi. Siefulu caravaneloru privindu la sóre, impartiesce mandate.

Camilarii negri la piele alerga in drépt'a, in stāng'a si aducu inainte camilele portate de capestru, pre fia-care o ducu la povar'a sa si cu celea mai curiose tonuri striga la animale, că se se culce. Sermane camile presimtindu, ce siru de dile grele are se urmeze dupa acestu preambulu, numai dupa una opusetiune mare se facu ascultatorie. Erumpu intr'unu ragnetu, ce strbate osulu si medu'a, si intr'unu modu resolutu respingu susceperea povórei, si-

rângescu dentii, dau cu petiorele, musica. Tonulu loru acusi devine mai plângutiosu, râgnetulu trece intr'unu gemetu melancolicu, amaru cá si cându ar' voi se imoie anem'a camilariloru, dar' anim'a acestor'a e mai vertosa, de câtu piatr'a.

Dupa ce camilele destinate pentru ducerea povorei suntu încârcate, le insira un'a dupa alt'a si apoi aducu inainte a caletoriloru, pre celea destinate pentru calaritu. Acestea inca chiar' asia de contumace suntu, cá si celea de antâiu, pentru ace'a suirea in sieua pretinde desteritate si esercitiu, fora de cari calaretiulu va fi trântitu, deora ce camil'a in momentul suirei sare, si apoi si-pléca capulu, ma chiar' si dupa ce calaretiulu a apucatu in sieua, trebuie se se scie tiené, cá-ci altucum va fi svêrlitu la pamentu.

Siefulu caravanei, terminandu-si rogatiunea, face semnu cá caravan'a pote porni, elu se pune in frunte si camilele portatoria de povara, conduse de camilari, pleca la drumu. Mai tardiu cu vre o doue ore pleaca si caletorii calari, bine sciendu, cá in curundu i-voru ajunge pre ceialalti, cari deja batu calea desertului. Desertului!

Ce e desertulu?

E partea cea mai propria a pamentului, cea mai mare parte e nisipu secu, pre unu teritoriu de diece ori atât'a câtu este Austro-Ungari'a cu ore-care sublimitate nedescrriptibila, cu ore care demnitate inaltiatoria de sufletu! celu ce a petrecutu cu lunele pre desertu in cortulu beduiniloru, acel'a scie, ce sublima este marea de nisipu, in sufletulu aceluia indelibilu s'a viritu una impresiune puternica.

Spunu, cá desertulu e fora vietia, mortu. Nu, desertulu e numai seracu, dar' nu e mortu, despre acést'a se pote convinge, celu ce caletoresce pre elu cu ochi deschisi si cu mente atenta.

Suprafaci'a desertului inca este rapitoria. Teritorie mari suntu acoperite de unu codru de stânci. Piscuri si vâi in nuantie bizare se schimba un'a pre alt'a. Preste totu inse predominesce nisipulu, acest'a imple chiar' si aerulu cá una negura de nisipu finu, aruncata de ventu in coce si in colo, si carea pre unele tienuturi cade cá ploia de nisipu. Pre desertu ap'a n'are putere, aici nisipulu creeza si strica, — aici dealurile asia aparu din marea de nisipu cá si insulele din oglind'a oceanului. Dreptu, cá acestea insule nu suntu ornate cu fagi si stegiari, neci cu pajisce verde, lipsesce aici murmurulu linu a pêrêului, lipsesce tota decórea, si minune! totusi suntu frumose, totusi suntu rapitórie. La petiórele acestoru insule, acestoru dealuri se intinde una mare neteda, numele ei este *mare de nisipu*. Ventulu ce incretiesce undele oceanului, netediesce marea de nisipu, astupa urmele de petióre, ici colo se inaltia coline, cá si cându ar' fi undele intiepenite ale marei. Pre acestea coline vegeteza seau mai bine disu tângesce *Cassia* si *cucumis colocynthis*; acestea plante formeza unic'a verdetia, dar' seraca verdetia, dupa ce ambele plânte suntu surfe. In unele locuri se intinde unu campu de petrisiu, printre care lucescu cristali de quartiu mai mici si mai mari, cari

priviti la splendórea sórelui facu se stelesca ochii. Ajungandu in vâi ne intalnimu cu feti mai frumosi de ai Florei. Aici *Mimos'a* seau *Sensitiv'a* formeza pedurici intregi si pre unde se afla isvore, suntu si *palmi*. Nisipulu in genere nu e neproductivu, numai fierbintial'a cea mare si lips'a apei omora vietia plantelor. Preunde Nilulu uda desertulu, acolo e productivu.

Desertulu e seracu, n'are câmpuri, neci peduri, si fiendu-câ nu pote tinde nutrementu suficientu pentru animalele mai mari, neci nu pote fi patri'a acestor'a, decâtu a unoru animale mai mici, cari suntu provediute cu unu corpu usiorelu, sprintenu si tenace si cu simtiuri forte desvoltate pentru-câ se fia ajutate intru cascigarea si altcum pucinului nutrementu, ce-lu potu aflá pre aici. Mai departe pentru-câ in lipsá tufelor si padureloru de scutire se fia desdaunate, imbracamintea loru este de asia încâtu se unesce cu cea a nisipului din desertu si astu-feliu suntu aparate de inimici.

Locuitorii desertului suntu pucini la numeru, dar' suntu eminenti.

Privindu *gazell'a* (Antilope dereas) vomu observá, cá in proportiune cu corpulu celu sveltu si cu petiorele celea subtiri are unu capu mare, si in elu asia-dicundu istetime. Ochii i-suntu focu, petiórele otielu. Cine a vediuu gazella in menageria seau in gradin'a Zologica, n'are idea, cátu de sprintenu, neobositu si placutu este acestu animalu. Trebuie se o vedemu pre imensulu desertu, cându neci nu fuge, ci sbora preste nisipu cá paserea. Nu indesiertu o tiene arabulu de modelulu frumsetiei! Gazell'a aievea este posesi'a incorporata. Colo pauseza una ceta sub cortulu tufelor de Sensitiva, tote rumega liniscitu, numai berbecule paditoriu culege frundiile Sensitivei, cá si cându neci nar' observá caravanele, ce se apropia. Camilele se apropia tare de elu, si elu inca si atunci este liniscitu, rampe câte-va frundie, privesce in giuru si numai dupa aceea o ia la fuga, dar' apoi acum si sbora cá glontiulu esitu din pusica, pana ce dispare in nisipulu desertului. Colorea i-este cá si a nisipului. Ochiulu neesercitatu nu pote observá neci un'a din turbuliti'a, ce pauseza sub tufa de Sensitiva, celu multu ochii ageri ai arabiloru deca le vedu. Si astu-feliu este totu locuitoriu desertului; caracteristic'a loru este: desteritate, iutime, colore aparatoria si conduita conscia.

Locuescu pre desertu si gâine. Dar' ce feliu de gâine! Gâine de form'a porumbiloru: Aripele loru nu suntu asiá scurte, asia rotundite, cá ale gâineloru nostre ci lungi, ascutite, cá ale celoru mai bine sboratórie paseri. Acestea gâine ale desertului (*Pterocles*) traiescu in familie seau in cete mai mari, râcâindu si cautandu sementi'a caduuta de pre sensitive. Pana ce venatoriulu privesce la ele si-si tintesce pusic'a asupra loru, disparu fora cá se fia sboratu; ele adeca la apropiarea venatoriului nu sbora ci se tupilescu la nisipu si cu colórea loru se contopescu in desertu asia, de ochiulu celu mai ageru nu e capace ale destinge.

Venatoriulu numai atunci se descepta din uimirea sa, cându cet'a intrega deodata sbora in susu si deja in momentul urmatoriu suntu in locuri departate. (Vá urmá).

Joculu copiiloru!

Erá serbatóre
Din ceriu mándrulu sóre
Revarsá 'n câmpie
Radie aurie;
Er' colo in vale
Se jocau in cale
Copii lui Grauru
Cu pèrulu de auru —
Si-aloru sorióra
Dalb'a Marióra
Ce culegeá flori
Lánga fratiori.
Copii — au vediutu
Si-au admiratu multu
Susu pre ceriu unu arcu
Curcubeuu dragu —
Si in joculu loru
Celu mai marisóra
Incepu se cânte
Si-asia se descânte:
— »Curcubeu-beu!
»Celu rosiiu-i alu mieu,
»Cá-i mai lucitoriu
»Mai stralucitoriu —
»Cugeti cá-i unu bráu
»Pána colo 'n riu,
»Ori o 'ncingátóre
»Párlita de sóre,
»Si intrauriu
»Cá unu vravu de gráu.
»Curcubeu-beu!
»Celu rosiiu-i alu mieu.
Er' celu mai micutiú
Blandulu Jonutiú
Incepu se cânte
Si-asia se descânte:
— »Curcubeu-beu!
»Celu verde-i alu mieu
»Cá-i multu mai gingasiu
»Si cá dragalasiu
»Cá câmpulu 'n diori
»Preseratu cu flori
»Si cá codrulu verde
»Cându prin elu se pierde
»Dulcea cântarétia
»Ce câmpii resfatia —
»Si-ici ierb'a désa

»Cându diorii revarsá,
»Curcubeu-beu!
»Celu verde-i alu mieu.
Si-aloru sorióra
Dalb'a Marióra
Incepu se cânte
Si-asia se descânte:
— »Flori, dragi florióre,
»Mándre sorióre,
»Voi sunteti iubite
»Aici resadite
»Din lacremi curate
»Din stéle picate —
»Sunteti lacraméle
»A mándreloru stéle,
»Reversate 'n plaiu
»In o di de Maiu —
»Si in dalbe diori
»Prefacute 'n flori,
»Si cându resariti
»Totu inveseliti —
»Paserile 'n crángu
»Ce prin frundie plángu,
»Pèrèulu ce fuge
»Si prin câmpii se scurge,
»Câmpii plângétori
»Si pre moritori.
»Copilele mici
»Ve-adumu prin potiei,
»Ve saruta dragu
»Si din voi si-facu
»Mándre cununtie,
»Lantiuri si bertitie;
»Ve punu in pahare
»Si 'n feresti — afara
»Si cini ve privesce
»Cu dragu ve numesce:
»Ceresci lacramióre
»Scumpe sorióre!
Astfelu se jocau
Si dragu descântau —
Copii lui Grauru
Cu pèrulu de auru, —
Si cum se jocá,
Si cum descântá
Dómne bin' le stá!

V. B. Munteescu.

Apelu cátra domnii invetiatori!

La scól'a conf. gr. cat. din Muresiu Ludosiu din 15 Juniu pana in 15 Iuliu st. n. a. c. se-va tiené cursu de industria de casa, se voru propune urmatóriele:

1. Creparea si giluirea nuieleloru de rachita.
 2. Impletitulu unoru soiuri de corfitie dein nuiele giluite albe si cuptasite cu casmiru in diferite marimi si colori.
 3. Se voru impleti cosiarci de mána pentru domne, din erb'a numita de mare (segras) ornate cu trestia sclicpicioasa in mai multe colori si marimi, forte tienatórie si elegante.
 4. Se voru pregati cosiarci pentru linguri, cutite, furcutie si altele de soiulu acest'a, asemenea din érba de mare, si ornate cu trestia sclicpicioasa. Mai de parte, déca va fi de ajunsu tempulu se voru propune si alte lucruri din speteadia precum tapeturi de tina, cosiarci de páne, si altele.
- Deorece susu amintitele ramuri de industria de casa, cu cea mai mare placere le-am impartasitu si pana acum

cu pruncii de scóla de aici, precum chiar' si cu mai multi confrati invetiatori in anulu trecutu, asia si in estu anu pentru inaintarea neamului nostru, am aflatu cu scopu a avisá din nou pe D-nii colegi.

La casu cându cineva dintre fratii colegi voru fi in dubietate despre susu amintitele, sum gatá a trimite prin poste mai multe esemplare care voru serví spre aratare.

Doritorii de a participá la acestu cursu, prelunga insinuarea tempuria, voru avea a solvi 7 fl. pentru instructia, si 3 fl. v. a. pentru procurarea materialeloru necesaria.

Pentru spalatu, costu si cuartiru se va ingriji subscrisulu prelunga pretiurile mai moderate.

Sperându cá si in estu anu cá si in trecutu, voiú primí multiamite calduróse din partea participantiloru am remasu.

Muresiu Ludosiu in 2 Mai 1888.

Teodora Fekete Negrutiu
invetiatoriu.

Post'a redactiunei.

D-lui E. Campian in Várvizu. Primiti multiamit'a nostra cea mai cordiala pentru bradii, ce iati tramisu pre sem'a gradinei botanice gimnasiali din locu, in carea a suplinitu una lacuna insemnata.

D-lui Aug. Berianu stud. forest. in Schemnitz. »Colectiunea de muguri«, ce ati lucrat'o cu multa placere pentru museulu de natralie din Blasiu si mi-ati dedicat'o mie am primit'o cu surprindere; ve asecuru, cá i-am datu unu locu de frunte in muzeu, cá unei lucrari instructive pentru tinerime. Primiti multiamit'a si salutarile noastre.

D-nei N. B. in L. Specie de trandafri noue se potu obtiené din sementiele copte ale trandafiriloru nobilitati.

D-lui J. P. in S. Cuculu este una pasere emigratoria, pre la finea verei se duce departe in Afric'a, cá se-si caute nutrementulu, ce consta din insecte si larve, precându in Europ'a lumea insectelor pauzeza. Credinti'a poporului, »cá cuculu iern'a se preface in uliu« este falsa, ce probabili s'a nascutu asia, cá confunda cuculu, cu una specia de uliu, numita *Nisus cominus*, care semena in colore cu cuculu. De securu unu atare cucu a fostu si celu puscatu ast'a ierna.

D-lui M. S. in T. Schintéu'a ce o da cremenea lovita cu amnariulu nu e alt'a, decâtu una aschia de otielu fierbinte. Cu ocasiunea lovirei, seau mai bine disu a frecarei, cremenea taia din amnariu seau din otielu aschii merunte, cari pentru frecarea cea mare, ce este intre cremene si otielu, devinu fierbinti.

D-lui O. P. in D. Opuri, cari areta modulu, cum trebue implute si preparate animalele pentru musee respective pentru instructiune, in literatur'a romana pana acum gat'a n'avemu, ci numai sub lucrare, precum: Eger. L. Der Naturaliensammler, pretiulu 1 fl. 60 cr.

Brehm Chr. L. Die Kunst Vögel als Bälge zu bereiten, auszustopfen, aufzustellen, und aufzubewahren 2 Aufl. Weimar. 1860.

Martin Taxidermie 3 Aufl. 1886 pretiulu 3 fl. 72 cr.
Schmeling. Ausstopfen und Conserviren der Thiere pretiulu 1 fl. 12 cr.

Boitard. Die Kunst Thiere auszustopfen pretiulu 92 cr.
Meves W. Kurzer Leitfaden zum Praepariren und von Vogelbälgen und zum Conserviren und Ausstopfen der Vögel. Halle 1882 pretiulu 38 cr.

Kárpáti Endre. Állat muzeum. Utasítás különféle állatoknak gyűjtemények számára való kitévésére és eltartására, valamint az állatok csontvázainak elkészítésére. 2-ik kiadás Budapest 1875 pretiulu 70 cr.

Batizfalvi Samu. Utasítás madarak, emlősök, hüllök és halak bőrének lefejtésére, kitévésére és fentartására. Pest 1853 pretiulu 50 cr.

**Rogamu pre stimatii
abonanti, cari inca nu si-au
achitatu abonamentulu se bine-
voiesca a ne tramite pretiulu.**